GAZETA TRANSILVANIEI.

REDACȚIUNEA ȘI ADMINISTRAȚIUNEA:
BRAȘOVŬ, piața mare Nr. 22.

„GAZETA“ IESE ÎN FIECARE ḌI.

Pe unŭ anŭ 12 fior., pe șése lunĭ 6 fior., pe trei lunĭ 3 fior.
România și străinătate:
Pe anŭ 40 fr., pe șése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 francĭ.

ANULŬ L.

SĔ PRENUMERĂ:
la poște, la librării și pe la dd. corespondențĭ.

ANUNCIURILE:
O seriă garmondŭ 6 cr. și timbru de 30 cr. v. a. pentru fiecare publicare

Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ. — Manuscripte nu se retrămitŭ.

Nr. 186 — *Lunĭ, Marțĭ 25 Augustŭ (6 Septemvre).* — 1887.

†

TIMOTEU CIPARIU

Brașovŭ, 24 Augustŭ 1887.

S'a mai dusŭ încă unulŭ dintre acei puținĭ bărbațĭ destinațĭ de provedință ca sĕ fiă națiunei române călăuză sigură și razimŭ puternicŭ în epoca ei de regenerare.

Timoteu Cipariu a fostŭ alesulŭ provedintei, a căruia pierdere o jălesce aḑĭ Românimea din tóte țĕrile.

Ajunsŭ la înaintata vêrstă de 83 de anĭ, a trebuitŭ sĕ-șĭ dea și Cipariu tributulŭ sĕu neîmpăcatei sorțĭ omenescĭ; a trebuitŭ sĕ părăséscă liniștitulŭ și plăcutulŭ sĕu lăcașŭ din piața Blașiului, unde din ḑorĭ de ḑi până târḑiu în nópte lucra neobositŭ la completarea opereloră sale; a trebuitŭ sĕ se despartă de amicii sĕi cei mai credincioșĭ, de foliantii vechĭ, de codicĭ, de colecțiunĭ, dicționare, de auctorii clasicĭ vechĭ și modernĭ de tóte limbele, cu carĭ îșĭ petrecea elŭ órele cele mai plăcute ale laboriósei sale viețĭ.

Mai este óre de lipsă sĕ spunemŭ, cine a fostŭ acestŭ mare învĕțatŭ românŭ?

Nu esistă, credemŭ, Românŭ cu carte dincóce și dincolo de Carpațĭ, care sĕ nu fi avutŭ cunoscința, că în miculŭ orășelŭ ardelenescŭ dintre Tĕrnave, unde în decursulŭ veacului nostru s'au petrecutŭ însemnate acte istorice-naționale, trăia până alaltaerĭ unŭ învĕțatŭ românŭ, muncitorŭ și modestŭ, care aduna pétră după pétră pentru a pune temelia studiului istoricŭ sistematicŭ și aprofundatŭ alŭ limbei române.

Lucrarea cea grea și obositóre pentru cultivarea limbei române, ce au început'o în véculŭ trecutŭ Samuilŭ Miculŭ, Șincai, Ienache Văcărescu, Ioanŭ Morariu, Radu Tempea și Iorgoviciu, ér în véculŭ de față au continuat'o Petru Maiorŭ, Eliade-Rădulescu, A. T. Laurianŭ ș. a. a fostŭ chematŭ Timoteu Cipariu sĕ-o desvólte pe o scară multŭ mai întinsă, cu cunoscințe multŭ mai vaste și aprofundate și sĕ o tórne într'unŭ sistemŭ, creatŭ pe temeiulŭ desvoltării istorice și faptice a limbei nóstre în tóte provinciele locuite de Românĭ.

Se póte ḑice cu dreptŭ cuvêntŭ, că Cipariu a întrodusŭ la noi Românii studiulŭ istoricŭ alŭ limbei, întemeiândŭ scóla istorică-etimologică. Resultatulŭ celŭ mai însemnatŭ alŭ muncei sale pe acestŭ terêmŭ suntŭ operele lui „Gramatica limbei române“ (1854 și 1869) și „Sintaxa limbei române“ (1877) amêndouĕ premiate de cătră Academia română și nu mai puținŭ valoróse vorŭ fi în privința acésta studiile, ce le-a făcutŭ în cei ḑece anĭ din urmă și carĭ au rĕmasŭ după elŭ, nepublicate.

Dér nu numai aceste opere suntŭ, carĭ ilustréză atâtŭ de frumosŭ activitatea scientifică a lui Cipariu. Elŭ a scrisŭ multe altele dintre carĭ vomŭ cita numai „Principiile sale de limbă și scriptură“ și „Archivulŭ pentru filologia și istoriă“.

Era naturalŭ, ca unŭ bărbatŭ, care tótă viața sa și-a dedicat'o studiului limbei române, sĕ iubéscă acéstă limbă cu tótă ardórea inimei sale, sĕ iubéscă poporulŭ ce-o vorbea și a căruĭ fiu vrednicŭ era elŭ.

Mulțĭ îșĭ vorŭ aduce aminte cu plăcere de sensațiunea ce a produs'o cuvêntulŭ lui Cipariu la inaugurarea Asociațiunei transilvane în 1861, a căreia președinte a fostŭ în anii din urmă. In acestŭ strălucitŭ cuvêntŭ luase în apĕrare limba și originea Româniloră contra criticei adversariloră noștri secularĭ. Astăḑĭ mai multŭ ca atuncĭ ar fi la loculŭ ei apĕrarea ce a făcut'o Cipariu romanității limbei și a originei nóstre, căcĭ nicĭodată ea nu a fostŭ mai multŭ atacată ca tocmai în ḑilele nóstre.

Ca profesorŭ de liceu și de teologiă în timpŭ de mulțĭ anĭ, începêndŭ dela 1826, când și-a terminatŭ studiile, Timoteu Cipariu a sciutŭ sĕ cultive iubirea cătră limbă și poporŭ în generațiunile tinere și astfelŭ a fostŭ unulŭ din cei mai zeloșĭ dascălĭ ai românismului.

Puternica mișcare pentru recâștigarea libertății și a drepturiloră naționale îlŭ află pe Timoteu Cipariu la postulŭ sĕu. Elŭ fundă la 1847 ḑiarulŭ politicŭ literarŭ „Organulŭ Luminărei,“ în care a apĕratŭ timpŭ de doi anĭ cu tótă bărbăția și resoluțiunea causa nóstră națională.

Cipariu, ca și toțĭ ceilalțĭ contimporanĭ ai sĕi pĕtrunșĭ de marea loră chiămare, recunoscŭ că numai egala îndreptățire politică națională, póte sĕ asigure viitorulŭ poporului românŭ ardeleanŭ. Elŭ cerea în „Organulŭ luminărei“ la 1848 emanciparea întrégă a Româniloră cu tóte drepturile politice. Deórece elŭ vedea, că nu mai este de ajunsŭ emanciparea individuală pretindea ca națiunea română sĕ fiă reașeḑată în drepturile ei politice-naționale „ca sĕ nu mai fiă constrînsŭ Românulŭ de a se lĕpĕda de naționalitate spre a se puté folosi de drepturile politice.“

„Românulŭ“, scria Cipariu, „îșĭ pretinde drepturile cuvenite orĭ se va întêmpla uniunea orĭ nu“ și admonia pe conaționalii sĕi ca sĕ nu crédă frumóseloră promisiunĭ. In spiritulŭ acesta a conlucratŭ elŭ cu cei mai nobilĭ luptătorĭ pentru drepturile naționale la adunarea cea mare de pe Câmpulŭ libertății, a căreia secretarŭ întêiu a fost.

La 1848 și 1849 Cipariu a fostŭ membru alŭ comitetului naționalŭ românŭ din Sibiiu și de atuncĭ încóce până la 1867 a luatŭ parte activă la tóte actele politice ale Româniloră. Dela 1867 încóce elŭ s'a retrasŭ din viața politică, ocupându-se numai cu literatura și cu sciințele.

Omŭ cu talente superióre, fórte cetitŭ și cunoscĕtorŭ de multe limbĭ și în specialŭ de limbele orientale, Cipariu și-a câștigatŭ între învĕțații Europei unŭ renume. Elŭ fù alesŭ și membru alŭ societății orientaliștiloră din Germania, și era membru a mai multoră societățĭ scientifice și literare din străinătate. Academia română l'a alesŭ la anulŭ 1867 vicepreședinte.

Rĕmâne în fine sĕ aprețiămŭ și activitatea lui Cipariu pe terêmulŭ bisericescŭ, care asemenea a fostŭ destulŭ de însemnată. Elŭ ajunse încă de tinĕrŭ la 1842 canonicŭ, ér de unŭ șirŭ lungŭ de anĭ a fostŭ prepositulŭ capitulului din Blașiu. Prin „actele și fragmentele“ sale și alte scrierĭ elŭ a înaintatŭ și literatura bisericéscă și lui are de a i-se mulțămi întroducerea literiloră latine în cărțile bisericescĭ. La alegerea din urmă de Metropolitŭ era și Cipariu între candidațĭ. Elŭ a fostŭ unŭ puternicŭ sfătuitorŭ în luptele bisericescĭ.

Décă nimicŭ din tóte câte le-amŭ înșiratŭ despre multŭ roditórea activitate a lui Timoteu Cipariu nu ne era cunoscutŭ, ajungea sĕ frunzărimŭ colecțiunile ḑiarului nostru din deceniile ultime spre a sci sĕ aprețiămŭ înaltele cunoscințe, nobilulŭ spiritŭ, sentimentele curate românesci și adevĕratulŭ patriotismŭ alŭ repausatului din articulii lui publicațĭ în „Gazetă“ și „Fóiă.“

Cine a fostŭ Timoteu Cipariu vorŭ sci sĕ spună mai bine viitórele generațiunĭ, carĭ se vorŭ puté bucura în liniște de fructele muncei lui neobosite.

Noi, carĭ suntemŭ constrînșĭ a ne apĕra ḑilnicŭ de atacurile îndreptate în contra scumpului tesaurŭ alŭ limbei nóstre, sêmțimŭ deocamdată mai multŭ numai, că în Cipariu amŭ pierdutŭ unŭ înfocatŭ apĕrătorŭ, propagatorŭ și cultivatorŭ alŭ limbei române.

Nu este pentru aceea însĕ recunoscința nóstră mai slabă, decâtŭ va fi recunoscința urmașiloră noștri.

Cu adêncă durere ne apropiămŭ dér de mormêntulŭ învĕțatului românŭ și cu lacrimĭ fierbințĭ în ochĭ îĭ ḑicemŭ:

Ai binemeritatŭ pentru națiunea română, mergĭ în pace în sferele fericite alăturĭ cu decedații eroi și martirĭ ai limbei și ai istoriei române și înaltă împreună cu ei rugile tale cătră Tatălŭ celŭ cerescŭ, ca sĕ păzéscă tesaurulŭ nostru, isvorulŭ libertății și alŭ bunăstărei nóstre, viața nóstră — limba românéscă!

Afacerea Lucaciu.

Din Sătmarŭ ni se raportéză, că s'a făcutŭ apelațiune la tabla regéscă în afacerea Lucaciu, care prin circumstanțele adherente ei a devenitŭ o afacere celebră. S'a cerutŭ în acéstă apelațiune ca d-lŭ Vasilie Lucaciu sĕ fiă pusŭ pe piciorŭ liberŭ până ce vorŭ fi întrebațĭ și martorii lui, căcĭ, bine notându-se, ura îndreptată în contra acestui conducĕtorŭ naționalŭ și-a aflatŭ și de astădată instrumentele ei, „martorĭ“, carĭ afirmă nisce lucrurĭ, ce suntŭ declarate ca neadevĕrate de cei ce au fostŭ de față la conferența electorală, unde sĕ fi ținutŭ acusatulŭ pretinsulŭ discursŭ resvrĕtitorŭ.

Astăḑĭ suntemŭ în posițiune de a publica copia procesului verbalŭ originalŭ ce s'a luatŭ în adunarea electorală din Tĕuții de susŭ.

Inainte de a face acésta însĕ, comunicămŭ cu plăcere cetitoriloră noștri următórea telegramă ce o primirămŭ din Sătmarŭ Sâmbătă séra, după tipărirea foii, dela stimatulŭ nostru amicŭ George Popŭ de Băsescĭ:

„L'am visitatŭ pe Dr. Lucaciu. Este sănĕtosŭ. Sufere cu tăriă antică romană.“

Lăsămŭ sĕ urmeze acuma memoratulŭ procesŭ verbalŭ împreună cu scrisórea comitivă:

Onorată Redacțiune!

Devotatulŭ nostru anteluptătorŭ naționalŭ V. Lucaciu, care nu cunósce intimidărĭ, fù arestatŭ în Satu-mare în 22 Augustŭ st. n. din causa vorbirei, ce a ținut-o în conferința electorală în 9 Iuniu 1887, acusatŭ fiindŭ de doi renegațĭ Papp Zsigmond, notarŭ de cercŭ în Ferneziu, și Ioanŭ Thoma, inspectorŭ de drumŭ, și de unŭ slovacŭ Liptak Iozsefŭ. Ca martorĭ ai acusatoriloră figuréză nisce juḑĭ de ai notarului și *câțĭ-va Ungurĭ, carĭ nu pricepŭ limba română.*

Cu durere aflămŭ, că în prinsóre e tratatŭ într'unŭ modŭ inumanŭ, încâtŭ numai în statele cele mai puținŭ civilisate se póte trata în așa modŭ cu unŭ omŭ cultŭ.

Pentru orientarea publicului vĕ trimitŭ protocolulŭ acelei conferințe în copiă de pe originalŭ, ca sĕ-lŭ publicațĭ sĕ se véḑă apriatŭ unde amŭ ajunsŭ noi Românii în statulŭ ungarŭ. *Argus.*

PROTOCOLŬ,

luatŭ în conferența electorală ținută în comitatulŭ Satu-marelui, comuna Tĕuții de susŭ, în 9 Iunie 1887, fiindŭ de fața unŭ publicŭ mare, inteligență și poporŭ, din tóte comunele cercului electoralŭ de Baia-Mare.

M. O. d-nŭ Stefanŭ Bilțiu, parochŭ-protopopŭ gr. cat. de Baia-Mare, ca preşedintele comitetului în causele electorale pentru colegiulŭ de Baia-Mare, ocupândŭ loculŭ presidialŭ între cuvintele rostite dândŭ esplicarea motiveloră, carĭ au servitŭ de basă la conchemarea acestei conferențe, deschide adunarea, provocândŭ conferența ca sĕ se constituéscă în comitetŭ »ad hoc«:

Se aclamă de președinte M. O. D. Stefanŭ Bilțiu parochŭ protopopŭ de Baia-Mare, ér de notarĭ și secretarĭ O. D. Nicolau Lupanŭ, preotŭ gr. cat. în Chiuzbaia, Iónŭ

Costinŭ, preotŭ gr. cat. în Tĕuţii de susŭ, şi Constantinŭ Lucaciu, preotŭ n. ord. din Baia-Mare.

Domnulŭ preşedinte provócă pe Cl. D. Dr. Vasiliu Lucaciu, paroch în Sisiesci şi pe M. O. D. Alessiu Berinde parochŭ-protopopŭ în Seini, delegaţii cercului electoralŭ de Baia-Mare la conferenţa generală în Sibiiu, sĕ-şĭ facă rapórtele lorŭ aduse dela acea conferenţă.

Cl. d-nŭ Dr. **Vasiliu Lucaciu**, rădicându-se, îş face raportulŭ cam în următórele: On. conferenţă, stimaţĭ alegĕtorĭ şi fraţĭ! Când unŭ Românŭ între împrejurările actuale îşĭ ridică cuvêntulŭ şi-şĭ esprimă părerea sa de rĕu asupra acestorŭ împrejurărĭ grele, când arată, că guvernulŭ cu îngrijirile sale părintescĭ a adusŭ ţéra şi în ţéră mai alesŭ pre poporulŭ românescŭ la sapă de lemnŭ şi neîndestulire, şi când arată tóte causele relelor acestora, atuncĭ acelŭ Românŭ este luatŭ dreptŭ de inimicŭ alŭ patriei şi espusŭ la cele mai rĕutăcióse urgisirĭ.

E sĕmţitŭ de noi toţĭ, că suntemŭ aduşĭ la sapă de lemnŭ, că în tóte drumurile nóstre de progresare întêmpinămŭ greutăţĭ, că suntemŭ urgisiţĭ şi asupriţĭ; ba ce e mai multŭ, scimŭ că ne acusă, că suntemŭ inimicĭ ai patriei, că nu ne iubimŭ ţéra şi nu vremŭ binele ei, că ne luptămŭ în contra miniştrilorŭ regelui apostolicŭ şi în contra fraţilorŭ ungurĭ. Dér de arŭ ḑice orĭ ce, noi scimŭ şi ḑicemŭ că tóte aceste suntŭ invinuirĭ nedrepte.

Poporulŭ românescŭ îşĭ iubesce mai multŭ decâtŭ orĭ şi care altŭ poporŭ ţéra sa, îlŭ iubimŭ pe regele nostru şi istoria ne e martora că în mai multe rêndurĭ nĭ-amŭ vĕrsatŭ cu celŭ mai mare devotamentŭ sângele nostru pentru tronŭ şi patriă, şi că ne-amŭ sacrificatŭ tot-déuna, când se cerea, avutulŭ şi viéţa nóstră. Ce ne este dér vina că suntemŭ atâtŭ de străinŭ şi rĕu portaţĭ? Vĕ spunŭ îndată stimaţilorŭ fraţĭ: În timpurile mai de aprópe s'a apucatŭ unŭ curentŭ periculosŭ atâtŭ pentru patriă, — că într'adevĕrŭ duce la rele, — câtŭ şi pentru noi, şi acestŭ curentŭ este şovinismulŭ maghiarŭ, care, nutritŭ fiindŭ acum chiar şi de forurile acele, carĭ ar trebui sĕ se reţină dela aventurĭ, de guvernŭ, de forurile administrative, de societăţile înalte, ba mai pre urmă şi de bisericĭ, a trebuitŭ sĕ ne ridicămŭ şi noi şi sĕ ne îngrijimŭ de mijlócele de apĕrare. Noi înainte de tóte voimŭ a trăi numai ca Românĭ, Românĭ cu drepturile nóstre asigurate în legĭ, cu limba şi datinele nóstre românescĭ de carĭ nu lăsămŭ pe nimenĭ a se atinge cu mână şi cugetŭ vrăşmaşŭ. Aşa vremŭ numai a trăi şi în posesiunea acestora vremŭ sĕ fimŭ numai fraţĭ cu Ungurii. Ne vréu aşa? Fórte bine! Dér ei nicĭ aşa nu ne vréu; şi décă nu ne vreţi, pentru ce cereţĭ dela noi jertfele de sânge şi de banĭ?

Noi Românii ne luptămŭ şi ne vomŭ totŭ lupta în contra nisuinţelor de a ne nimici şi maghiarisa, şi avemŭ nădejde că vomŭ puté ajunge capĕtŭ bunŭ la lupta nóstră dréptă, va luci şi asupra nóstră sórele dreptăţei şi a egalei îndreptăţirĭ. Ţéra acésta e ţéra celorŭ 15 milióne de ómenĭ, carĭ toţĭ îşĭ au drepturile lorŭ prin lege asigurate, totŭ legea ne asigură şi drepturile naţionale, şi étă astăḑĭ amŭ ajunsŭ acolo, ca noi civii sĕ ne îngrijimŭ de esecutarea dréptă a legilorŭ şi sĕ pretendămŭ pe lângă tóte asigurările legislative egala îndreptăţire. Toţĭ suntemŭ ómenĭ, şi prin urmare toţĭ avemŭ drepturĭ, noi pre lângă aceea ne amŭ născutŭ şi ca Românĭ şi ar trebui sĕ avemŭ nevătămate şi drepturile aceste. Acésta aşa ar trebui sĕ fiă. Aşa spunŭ şi carĭ stau în fruntea ţĕrei, ba chiar lege avemŭ pentru acésta, adusă de dietă, aşa o spunŭ şi miniştri, şi când le ḑicŭ aceste lasă asupra nóstră tótă céta asupritorilorŭ, ne eschid din tóte şi nu ne respecteză limba. Nedreptate avemŭ sĕ întîmpinămŭ pretutindenea, şi acéstă nedreptate e făţişă

Suntŭ grele aceste lucrurĭ, iubiţilorŭ mei fraţĭ, şi la mulţĭ ar păré că e cu neputinţă atâta rĕu, eu însĕ vĕ voiu documenta cu acte şi chiar din ei. Vĕḑêndŭ aceste ómenii binecugetătorĭ şi simţitorĭ, carĭ mai pórtă unŭ picŭ de grijă de sórtea poporului apĕsatŭ, au ḑisŭ în sine: „Nu merge bine aşa.“ Şi întru adevĕrŭ, fraţilorŭ, nu merge bine.

Noi, Românii, încă suntemŭ făcuţĭ după tipulŭ şi asemĕnarea lui Dumneḑeu, inima nóstră încă simţesce, spiritulŭ nostru încă vré a se elibera de torturele suferite, noi încă voimŭ sĕ fimŭ liberĭ, liberĭ în drepturile nóstre omenescĭ şi cetăţenescĭ. Şi acéstă libertate aḑĭ încă numai o ceremŭ, mâne însĕ o vomŭ pretinde.

Au ḑisŭ decĭ ómenii bine simţitorĭ, aceia carĭ au durere în pepturile lorŭ pentru sórtea fraţilorŭ sĕi, pentru sórtea poporului românescŭ: sĕ mergemŭ la Sibiu, sĕ căutămŭ după lucru şi sĕ vedemŭ, că pentru ce sun temŭ goniţĭ? Şi s'au adunatŭ, fraţilorŭ, din tóte părţile, din tótă Transilvania şi din părţile Ungariei locuite de Românĭ, s'au adunatŭ fără a cugeta la greutăţĭ şi spese, fără a cugeta la aceea, că-şĭ lasă familiele şi lucrurile lorŭ, ba necugetândŭ nicĭ la aceea, că-şĭ iau asupra lorŭ ura şi mânia acelora, carĭ arŭ dori sĕ véḑă pe Românĭ asserviţĭ întru atâta câtŭ nicĭ de sine, nicĭ de sórtea lorŭ sĕ nu se mai ocupe.

S'au adunatŭ decĭ pe 7 Maiu şi sfătuindu-se în trei ḑile după olaltă au aflatŭ tóte relele şi s'a vĕḑutŭ, câtŭ de mare nedreptate este apĕsarea poporului românescŭ, S'a vĕḑutŭ că drepturile Românilorŭ în tótă ţéra suntŭ călcate în piciore şi că trăimŭ fără drepturĭ şi fără dreptate. S'au sfătuitŭ apoi, că ce avemŭ sĕ facemŭ faţă cu atâtea rele, că unde sĕ căutămŭ léculŭ. Şi-au pusŭ întrebarea: că n'ar fi bine să mérgă la dietă Românĭ mai mulţĭ, şi apoi acolo sĕ arate durerile Românilorŭ? Ei, dér acésta nu se póte, nu se póte deórece Ardelenii nu-şĭ potŭ alege deputaţĭ de feliu, ér noi, ĕştia din părţile ungurene şi bănăţene, şi de amŭ vré n'amŭ puté, că, precum s'a vĕḑutŭ până acuma totdéuna, nu nesocotesce puterea nicĭ unŭ mijlocŭ, fiă câtŭ de necinstitŭ, ca sĕ ne împedece sĕ reeşimŭ. Sfătuirĭ peste sfătuirĭ, beuturĭ, presiunĭ, corupţiunile cele mai ruşinóse, ba puterea, forţa şi închisorile suntŭ mijlócele cele de tóte ḑilele, ca pre Românŭ sĕ lŭ pótă impedeca a-şĭ trimite deputaţĭ la dietă. S'au hotărîtŭ déră, ca sĕ încerce a-şĭ căpĕta lecuire la loculŭ celŭ mai competentŭ, s'a hotărîtŭ decĭ, sĕ trimită o deputaţiune la Înălţatulŭ Împĕratŭ, ca, arĕtându-i relele şi suferinţele ce bântue obştea românéscă, pe poporulŭ celŭ mai credinciosŭ alŭ Lui şi alŭ casei înalte, sĕ poruncéscă ca sĕ se curme nedreptăţile. Cu aceste cugete fiindŭ ocupaţĭ, amŭ mersŭ şi amŭ fostŭ la Sibiiu, hotărîrile cărei conferenţe am acuma sĕ vi-le facŭ cunoscute.

Aicĭ ia oratorulŭ în mână actele conferenţei din Sibiiu din anulŭ 1884, pe basa căreia s'au adusŭ şi ĕstŭ anŭ decisiunile, respective totŭ acele. La punctulŭ 1. esplică oratorulŭ motivele pentru carĭ s'a ḑisŭ în anulŭ 1884 a doua óră passivitatea faţă de alegerile dietale, carĭ motive s'au luatŭ şi astăḑĭ, fiindŭ totŭ acele jurstărĭ, ba ca esistândŭ întru adevĕrŭ motive sontice şi în Ungaria propriamente luată, cu unŭ cuvêntŭ fiindŭ Românii şi din părţile ungurene şi bănăţene împedecaţĭ cu totŭ adinsulŭ de a se puté representa la dietă, passivitatea s'a luatŭ şi pentru aceste părţĭ în genere, făcêndu-se esccepţiune, unde cu convoirea comitetului din Sibiiu s'ar puté candida deputatŭ.

La celălaltŭ punctŭ ḑice oratorulŭ că e fórte însemnatŭ. deórece vorbesce despre introducerea usului limbei române în tóte oficiele şi agendele. Şi acésta aşa şi trebue sĕ fiă. ḑise oratorulŭ, nu numai pe basa legei sancţionate de Maiestatea Sa, ci pentru aceea. că cu escluderea limbei nóstre din deregĕtorii ni se face adeseorĭ nu numai nedreptate ci şi multă daună. Lege avemŭ noi care ne iértă folosirea limbei nóstre, astăḑĭ însĕ nu ni-e ertatŭ sĕ ne folosimŭ de ea, şi acela care pre lângă tótă firea inimicilorŭ ordinei şi a legilorŭ esistente se pune pe basa legală şi-şĭ folosesce limba sa, nu numai că nu e ascultatŭ, ci chiar urgisitŭ. Când încă nu era lege sancţionată de Maiestatea Sa, în timpulŭ acela când Nemţii ne guvernau, în timpulŭ lui Back şi Schmerling, limba nóstră era mai respectată, te puteai folosi în tóte causele tale, aşa ḑicêndŭ, de ea, atuncĭ deregĕtorii se nisuiau sĕ înveţe limba poporului, sciindŭ că ei suntŭ pentru poporŭ şi nu întorsŭ; astăḑĭ însĕ altcum este lucrulŭ. Deregĕtorii nostri nu sĕ se nisuiéscă a învĕţa ei limba nóstă, ci pe aceea o urgisescŭ cu tóte ocasiunile. Au sciţĭ voi casŭ, că plângerile vóstre date la judecătorii în limba românéscă sĕ fiă luate în sémă? Eu nu numai că sciu că e respinsă o atare plângere, ci chiar vĕ potŭ arĕta casurĭ concrete. Au nu vĕ vinŭ citaţiunile în limba, care înaintea vóstră e necunoscută, şi la judecătorii nu-i folosescŭ óre pe haiducĭ şi servitorĭ de tĕlcuitorĭ între voi şi jude? Suntemŭ şi aicĭ în unŭ cercŭ românescŭ şi pentru aceea avemŭ noi óre la deregătoriile nóstre Românĭ, carĭ sĕ ne scie şi sĕ ne pricépă pe noi?

Au nu ar fi mai bine şi după dreptate, ca se avemŭ deregĕtorĭ de aceia carĭ sĕ ne scie limba, legea şi datinele nóstre? Asta ar pretinde nu numai legea ţĕrei, ci şi dreptatea Dumneḑeéscă Suntŭ între D-nia Vóstră, fraţilorŭ, ómenĭ cu stare destulŭ de bună şi aveţĭ mulţĭ pruncĭ bunĭ şi cu înţelepciune de a puté învĕţa, însĕ cugetaţĭ că potŭ deveni şi ei deregĕtorĭ? nu, séu fórte arareorĭ. Au nu obsérvămŭ că numai preoţĭ şi învĕţătorĭ sĕ potŭ face? Ba nu, şi Românii potŭ fi deregĕtorĭ dér numai cu jertfa cea mai mare, décă se lapĕdă de limba şi de némulŭ sĕu, décă se facŭ lăpĕdătura nóstră şi prin urmare décă nu mai suntŭ românĭ. Legea întărită de Maiestatea Sa dispune, ca în cercurile locuite de Românĭ sĕ se aplice deregĕtorĭ din poporŭ, toţĭ locuitorii sunt acum liberĭ, şi prin urmare ar puté sĕ fiă şi dintre deregĕtorĭ dér obsérvămŭ chiar contrariulŭ.

S'a observatŭ mai departe că guvernulŭ se amestecă şi în constituţiunile nóstre bisericescĭ şi în scólele nóstre confesionale. Pretinde dela Episcopii nostri, ca sĕ le facă serviţii de acele, carĭ suntŭ chiar contrarie şi intenţiunilorŭ lorŭ părintescĭ şi şi interesului fiilorŭ sĕi.

Aicĭ înşiră oratorele unele casurĭ concrete la aceste, ca cele din Satu-mare şi Biharia.

In conferinţa naţională déră s'a decisŭ a se lupta şi pentru apĕrarea autonomiei bisericei — între marginele legei.

După acestea oratorulŭ a vorbitŭ despre scólele confesionale, arĕtândŭ şi în acéstă privinţă nedreptăţile ce se facŭ chiar contra legilorŭ esistente; ca necum sĕ fiă — după lege — ajutorate scólele nóstre, ci se întêmplă chiar contrariu. Când se cere ajutorŭ dela statŭ séu din bugetŭ pentru scólele nóstre, acelea sub diverse titlurĭ se denégă.

Dintre învĕţătorĭ se dau ajutóre celorŭ mai spurcate lăpĕdăturĭ, carĭ suntŭ în contrarietate chiar şi cu forurile nostre înalte scolastice confesionale. Ba pentru împedecarea progresului nostru scolasticŭ şi culturalŭ, s'au înfiinţatŭ societăţĭ, precum în comitatulŭ nostru so-

---

(44) **FOILETONŬ.**

Misterele Veneţiei.

de Edouard Didier, traducere de *Ioanŭ S. Spartali.*

XV.

Rĕsbunarea lui Martinengo.

Vorbele acestea fură primite cu unŭ murmurŭ aprobatorŭ. Murmurulŭ acesta însemna: Tocmai aşa vorbesce unŭ patricianŭ!

Dogele, hotărîtŭ sĕ mérgă până la sfârşitŭ, ḑise:

— Urméză!

Podestatulŭ începŭ ér:

— Am avutŭ vreme ca sĕ mĕ gândescŭ multŭ la evenimentele acestea şi am ajunsŭ la convingerea, că acela care mĕ prigoneşte d'atâţia anĭ pe mine şi pe ai mei, voia sĕ se substitue persónei mele şi sĕ ajungă Martinengo, care sunt eu, după ce mĕ va omorî. Aşa se esplică totŭ, chiar mórtea contesei, chiar dispariţia copiliţei, chiar . . .

— Chiar atentatulŭ împotriva lui Felice Badoer şi a gondolierului Ricardo, chiar secvestrarea fiicei Adriaticei chiar îndrăsnéţa împotrivire a d-tale ordinelorŭ Senatului? Cum o sĕ justificĭ d-ta purtarea d-tale, servitorŭ alŭ Statului, care te revolţĭ împotriva guvernului Republicei? ḑise Foscari cu o voce plină de ameninţărĭ.

— Mai înainte d'a rĕspunde la întrebarea ce mĭ-s'a pusŭ, am sĕ facŭ ó întrebare prinţului meu! ḑise Martinengo după o tăcere scurtă.

— Aci nu este prinţŭ, ci numai preşedintele tribunalului chematŭ sĕ te judece! rĕspunse dogele rĕstitŭ.

— Fiă! . . . Ei bine, fiindcă este astfelŭ, voiu întreba pe preşedintele Consiliului, décă nu cunósce pe nimenĭ, care sĕ aibă interesulŭ sĕ mĕ véḑă osânditŭ la mórte, pentru ca astfelŭ sĕ piară unŭ martorŭ primejdiosŭ! ḑise Martinengo

— Nu, şi nu înţelegŭ scopulŭ întrebărei d-tale! ḑise Foscari.

— Eu cunoscŭ p'acelŭ omŭ . . . Ilŭ chiamă Francesco Foscari, este doge alŭ Veneţiei, eştĭ d ta, Alteţă! ḑise podestatulŭ scăpărându-i ochii.

— Ce cutezĭ sĕ ḑicĭ, podestate? Nu cumva ai îndrăsni sĕ vrei sĕ facĭ din mine unŭ nou Marino Faliero? ḑise dogele sculându-se cu o astfelŭ de iuţélă, cum n'ai fi creḑutŭ sĕ aibă unŭ omŭ de vêrsta lui.

— Mai cu sémă nu de d-ta este vorba, ci de fiiulŭ d tale, Alteţă! ḑise podestatulŭ.

— Fiiulŭ meu! ḑise dogele căḑêndŭ pe scaunu-i de preşedinte.

— la séma, podestate.... rolulŭ de acuzatorŭ nu se potrivesce cu posiţia d-tale... ai apucatŭ p'unŭ drumŭ rĕu, te insciinţezŭ! ḑise unŭ consilierŭ care nu luase încă cuvêntulŭ.

— Capulŭ meu rĕspunde pentru vorbele mele! rĕspunse Martinengo cu trufiă. Ş'apoi, orĭ ce voiu spune eu va fi confirmatŭ de dogele.

— Esplică-te dér!

— Póte sĕ fiă o lună de când eram în guvernamentulŭ meu din Padova, păḑindŭ câtŭ se póte de bine la frontaria milaneză şi supraveghiândŭ purtarea vrăjmaşului, când unŭ detaşamentŭ de soldaţĭ sub ordinile mele prinse p'unŭ emisarŭ alŭ ducelui de Milanŭ, care se silea sĕ străbată prin liniile nóstre. Omulŭ acesta avea asupră-i scrisorĭ importante adresate duce'ui de Milanŭ, stăpânulŭ sĕu. Printre ele s'a găsitŭ o scrisóre adresată ducelui de Milanŭ, adecă unui vrăjmaşŭ alŭ statului, contra căruia ne batemŭ. Şi sciţĭ de cine era iscălită scrisórea aceea? De Jacob Foscari, fiiulŭ dogelui, pe care l'aţĭ exilatŭ cu drep ŭ cuvêntŭ în Candia.

In consiliu se făcu o mişcare mare când s'auḑi declaraţia acésta neaşteptată şi tóte privirile se îndreptară spre bĕtrânulŭ Foscari.

Dogele vru sĕ vorbéscă însĕ podestatulŭ îi tăiă vorba ḑicêndŭ:

— Mĕ értă, Alteţă, însĕ n'am sfîrşitŭ. Datoria mea strictă îmĭ poruncea póte sĕ depunŭ scrisórea acésta în mânile vóstre, Escelenţe! ḑise Martinengo adresându-se numai cătră membrii consiliului afară de doge. — Da, aşĭ fi trebuitŭ s'o facŭ; însĕ în inima mea umanitatea a călcatŭ datoria şi eu am datŭ acea scrisóre dogelui Francesco Foscari, care a şi ars'o.

— Mişelule! va sĕ ḑică asta uneltai tu în potriva casei mele! — ḑise dogele lui Martinengo. — Dér când mĭ-ai datŭ tu scrisórea acea nu ţĭ-am propusŭ chiar eu s'o depui pe masa Consiliului? Ah! pentru ce n'am făcut'o asta? Celŭ puţinŭ aşĭ fi păstratŭ scrisórea pe care mĭ-o scria copilulŭ meu pentru ca sĕ-şĭ explice greşala, Podestatulŭ Padovei zîmbi.

— Monstrule! ḑise dogele nebunŭ de nĕcasŭ. — Rîḑĭ fiindŭ că scĭ că scrisórea acésta este nimicită odată cu cealaltă. Dér cuteza-vei sĕ tăgăduescĭ aceea ce era

cietatea »Sechenyiană“ și în Transilvania »Kulturegyletulŭ“, a cărorŭ activitate este pusă în fața înaintărei nóstre morale și naționale. Aceste societățĭ dau mâna cu ómenii cei mai prăpădițĭ. Inzadarŭ poftimŭ noi ajutóre, acelea se dau pentru institutele de cultură maghiară și ale nóstre au să sufere de lipsele cele mai marĭ.

Expune apoi oratorulŭ demoralisările ce se facŭ în timpurile de alegere și deși s'a adusŭ lege spre împedecarea acestora, acele necum să se împedece, ci chiar se nutrescŭ dela aceia, carĭ ar fi chiămațĭ prin posițiunea lorŭ, ce o ocupă, să le împedece, legea ți nândo.

Aicĭ provócă apoi oratorulŭ pre toțĭ, ca fără témă să se lupte în contra maghiarisărei și a coruptiunilorŭ carĭ se facŭ; și arată mai multe de aceste, așa visitarea școlelorŭ prin inspectorĭ regescĭ, carĭ nu mai întrébă, — nicĭ nu sciu — despre înaintarea pruncilorŭ scolarĭ în cele de lipsă, ci întrebarea lorŭ stă numai în aceea: „hát tudnak magyarul“? Arétă apoi, că cum i-a luatŭ banii cu forța, și deși a recursŭ la ministrulŭ, nicĭ până în ḑiua de aḑĭ nu i-a mai făcutŭ dreptate, ba nicĭ nu i-a respunsŭ. Apoi causa unui locuitorŭ din Sisiescĭ — anume Ire Simionŭ — cu miliția fiiului séŭ, care causă și aḑĭ stă baltă, deși l'a plătitŭ pe pretore cu 10 fl. Vorbesce despre »Reuniunea femeilorŭ române din comitatulŭ Sătmarului«, care nu s'a întăritŭ, ci chiar din contră, s'a împedecatŭ și s'a datŭ ordinŭ magistratului din Baia-Mare, ca să fiă cu grije și de ar observa ceva mișcare în astă privință, să-i oprésca și să-i împedece de a pute face ceva. Aduce înainte causa locuitorului din Sisiescĭ, Abriham Georgiu, cu solgăbirĕulŭ Pap Kálmán, care fără de vină l'a pedepsitŭ cu 10 fl., carĭ banĭ, după cum se dovedesce cu douĕ epistole dela „Kulturegylet«, nu au ajunsŭ la loculŭ destinatŭ prin subpretore Unde au peritŭ dérŭ aceștĭ banĭ? — De sigurŭ în punga lui Pap Kálmán. Și acésta e lucru și elŭ deregĕtorŭ de cinste?

Tótă viéța nóstră arată, ḑice oratorulŭ, că noi nu suntemŭ în cadrulŭ constituțiunei, și că suntemŭ scoșĭ din cadrulŭ ei și lipsițĭ de drepturile nóstre.

După ce a sĕrșitŭ dérŭ oratorulŭ referada sa, pune întrebarea că ce să facemŭ față de alegerile ce se apropiă: să ne candidămŭ și să ne alegemŭ deputatŭ séu ba? la care poporulŭ rĕspunde că considerândŭ cele espuse — carĭ de toțĭ suntŭ simțite — se va reține dela alegerĭ, până nu se va ameliora starea așa, ca și elŭ cu demnitate să se pótă presenta la urnă.

După acésta oratorulŭ rógă pe cei de față ca cele ce le-au auḑitŭ să le țină în minte, să se lupte și ei în contra relelorŭ acestora, dér să nu-șĭ ia în inimă pofta de rĕsbunare, că acésta nu e virtutea Românului, ci lupta lorŭ și a Românilorŭ în genere să fiă legală și adevĕrată. Ḑice mai de parte încă odată să ia în considerațiune fațigiele și spesele ce le-au datŭ și făcutŭ cei adunațĭ la Sibiiu și-i rógă să fiă cu toții în solidaritate cu aceia, carĭ vréu binele poporului.

După acésta se primesce conclusiunea, că: „Românii din cerculŭ electoralŭ alŭ Baiei-Marĭ, considerândŭ că suntŭ eschișĭ din cadrulŭ constituțiunei, nu-șĭ vorŭ candida deputatŭ dietalŭ, și că se vorŭ reține dela alegerĭ, punêndu-se cu comitetulŭ centralŭ din Sibiiu în solidaritate.

După domnulŭ Dr. Vasiliu Lucaciu se ridică on. domnŭ Alessiu Berinde, paroch-protopopŭ în Seinĭ, ca alŭ doilea delegatŭ la conferința din Sibiiu, și ḑice, că deóre-ce antevorbitorulŭ așa de dreptŭ și așa de eclatantŭ a doveditŭ causele ce ne reținŭ dela alegerĭ numai atâtŭ mai adauge, că décă ar puté dispune órecare dintre noi cu o sumă baremĭ de 20 mii fl. dóră amŭ putéĭ sĕ alegemŭ deputatŭ, însĕ cine dintre noi are 20 de mii, ba eu ḑicŭ, că noi toțĭ cei de față la olaltă nu avemŭ atâția banĭ, dér sĕ presupunemŭ că amŭ avé, și la acestŭ casŭ d. e. eu așŭ aduce pe credincioșii mei către urnă: dér óre cine ar puté garanta despre aceea, că la Tĕuții de josŭ — precum s'au întêmplatŭ casurĭ analoge și în alte locurĭ — nisce ómenĭ instruațĭ nu ne vorŭ eși în cale sĕ ne împedece dela scopŭ, și sĕ însceneze o bătaiă formală sub pretextŭ, că noi amŭ fostŭ începĕtorĭ, și atuncĭ étă puterea pășesce la mijlocŭ ca sĕ ne ducă la récóre până se va întêmpla alegerea.

Spuneți-mĭ frațilorŭ alegĕtorĭ, că la casulŭ acesta n'ar fi aruncată în vêntŭ sudórea jertfitorului, și elŭ cu întréga sa familiă au n'ar ajunge la sapă de lemnŭ? Și acuma vĕ întrebŭ, on. frațĭ, că óre putemŭ noi dori o pagubă atâtŭ de mare unui frate de sânge alŭ nostru? Eu ḑicŭ că nicĭodată; dreptŭ aceea sunt de părere ca sĕ fimŭ passivĭ, adecă în ḑiua alegerei fiecare Românŭ sĕ rĕmâie acasă și sĕ'șĭ vaḑă de trebile sale. Poporulŭ aprobă cu unanimitate acéstă propunere.

Finindu-se acésta, ia cuvêntulŭ d-lŭ Atanasiu Lupanŭ, învĕțătorŭ în Groșĭ, și mulțămindŭ în numele sĕu și alŭ poporului pentru ostenelele aduse de membrii conferinței dela Sibiiu, pentru binele de obsce, ḑice că are speranță că poporulŭ va respecta conclusulŭ adusŭ de acéstă conferință, și-lŭ și rógă sĕ facă acésta; la ce poporulŭ rĕspunde cu o aprobare generală.

După acésta se mai ridică d-lŭ Dr. Vasiliu Lucaciu, dândŭ cetire apelului esmisŭ de comitetulŭ centralŭ din Sibiiu, după care face o scurtă reflecsiune la politica și ținuta d-lui Mocsary, Apponyi și Széll Kálmán, ér adunarea aplaudă freneticŭ.

In urmă on. d-nŭ Stefanŭ Bilțiu, parochŭ protopop de Baia-Mare, ca președinte mulțămindŭ membrilorŭ de față în acéstă adunare pentru ținuta lorŭ esemplară și delegațilorŭ pentru ostenelele lorŭ făcute, precum și on. d-nŭ sub pretorŭ din Baia-mare Böszörményi pentru presența lui la acéstă adunare electorală, închide ședința cu cuvintele: „Sĕ trăéscă Maiestatea Sa Regele nostru Apostolicŭ Franciscŭ Iosifŭ I. și scumpa nóstră patria!“ la ce poporulŭ rĕspunḑêndŭ cu aplause frenetice, ședința se ridică.

Datŭ în Tĕuții de susŭ, 9 Iunie 1887.

St. Bilțiu președinte, **Constantinŭ Lucaciu** notarŭ ad hoc, **Nicolau Lupanŭ** notarŭ ad hoc, **Ioanŭ Costinŭ** notarŭ ad hoc.

SCIRILE ḐILEI.

Armata bosniacă se va spori dela 1 Octomvre 1887 cu patru companii, prin urmare fiăcare din cele patru batalióne bosniace va primi încă câte o companiă, care va fi a șésea.

—x—

Deputatulŭ dietalŭ sasŭ Guido Baussnern a trimisŭ kulturegyletului ardeleanŭ adunatŭ la Sepsi-Sân-Georgĭ în ḑiua de 28 Augustŭ, următórea caracteristică telegramă: „Onoratul presidiu alŭ kulturegyletului ungurese pentru părțile ardelene priméscă cu acésta dela mine, ca dela unŭ membru, nu i vorbă nensemnată, dér însuflețitŭ alŭ reuniunei nóstre, sincera mea salutare și ferbintea dorință după o binecuvêntată lucrare a adunărei generale a reuniunei. Trăiască patria! Guido de Baussnern, deputatŭ dietalŭ« — Și sĕ ne mai plângem de lipsa de curiositățĭ contimporane! De altmintrelea »Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt« ține de o datoriă națională a observa: „In fața acestei telegrame nu puteműŭ decâtŭ sĕ repețimŭ ce amŭ ḑisŭ odată cu privire la acestŭ deputatŭ: pentru noi, elŭ aparține morțilorŭ:“

—x—

In Canija-mare, contabilulŭ reuniunei de ajutorare, Max Löbl, a defraudatŭ peste 20,000 fl. în timpŭ de 5 anĭ. Plățile acționarilorŭ s'au sistatŭ, ceea ce a pricinuitŭ mare amărăciune și iritațiune.

—x—

Pentru servicii făcute maghiarismului, ministrulŭ Trefortŭ a mai „pricopsitŭ“ pe următorii preoțĭ gr. or.: Alexandru Boiu din Boldogaia, Filip Creițar din Bodŭ și Iónŭ Marinŭ din Crizbavŭ cu câte 80 fl., Aronŭ Cosma din Rohia cu 60 fl., Ionŭ Iosifŭ din Drasŭ, Ionŭ Radu din Nevoiașŭ, Ioanŭ Tulbure dintr'unŭ Ujfalu — comitatulŭ nu se spune — cu câte 50 fl., — Vorŭ fi ținuțĭ minte!

—x—

Suntŭ numițĭ capelanĭ militarĭ classa II în reservă Iónŭ Doboșĭ, preotŭ gr. cat. alŭ diecesei Gherlei, Iónŭ Olténŭ preotŭ gr. cat. alŭ archidiecesei Albei-Iulia și Făgărașŭ; George Petrovanŭ, preotŭ gr. cat. alŭ diecesei Gherlei.

—x—

Camera comercială din Clușiu face cunoscutŭ, că advocatulŭ Emeric Adorjan din Turda, în urma perderei oficiului, a fostŭ ștersŭ din lista camerei.

—x—

Fabrica de hârtiă dela Lelea, județulŭ Bacău în România, a arsŭ Vinerĭ nóptea spre Sâmbătă. Nu s'a pututŭ scóte nimicŭ din ea. Paguba e enormă. Foculŭ se ḑice că a fostŭ pusŭ, de aceea unŭ procurorŭ a și plecatŭ sĕ anchetez.

INAUGURAREA
Statuei lui Ovidiu
în Constanța din Dobrogea

(după »Voința Națională«.)

[Fine.]

D. Dimitrie A. Sturdza, ministrulŭ cultelorŭ și instrucțiunei publice, a rĕspunsŭ următórele:

„Domnule președinte! Domnule primarŭ! Serbarea de astăḑĭ are o mare însemnătate. Ea este una din faptele carĭ vorŭ sta ca semnŭ despărțitorŭ între trecutŭ și viitorŭ.

Optspreḑece secule ne despartŭ de timpulŭ în care marele împĕratŭ Traianŭ inainta cu legiunile sale peste Dunăre, pentru a funda la marginile orientului europeanŭ o puternică coloniă, ca sentinelă neadormită și neclintită a culturei. Șesespreḑece secole de sigurŭ au trecutŭ, de când urmașii acelorŭ colonii nu au mai serbatŭ, pe propriulŭ lorŭ teritoriu, o serbare ca acésta de astăḑĭ în amintirea unuia din marii poețĭ ai Romei.

Timpŭ îndelungatŭ și de grele încercărĭ au fostŭ aceste lungĭ secole pentru noi: dér au sositŭ în fine ḑile vesele și senine, în carĭ, prin trăinicia nóstră însășĭ dămŭ lumei întregĭ dovada cea mai pipăită, câtŭ de mare era geniulŭ, virtutea poporului romanŭ, câtŭ de puternică era organisarea și energia statului romanŭ.

Amŭ trecutŭ prin tóte vijeliile, am învirtitŭ tóte greutățile și astăḑĭ stăm aci, ca în întéia ḑi, oțelițĭ, plinĭ de vigóre, cu unŭ simțĕmêntŭ viu alŭ originei și alŭ culturei nóstre, alŭ misiunei și alŭ viitorului nostru.

Serbămŭ pe Ovidiu, în însășĭ cetatea Tomi, în care elŭ a trăitŭ, și-lŭ serbămŭ în frumosulŭ monumentŭ ce se ridică dinaintea nóstră, nu ca streinĭ, ci ca urmașĭ ai însușĭ neamului lui, ca descendințĭ din însușĭ ilustrulŭ poporŭ, căruia elŭ aparținea.

Décă s'ar fi propus înainte de douĕ decenii a se ridica o statuă în onórea lui Ovidiu, ideia s'ar fi taxatŭ atuncĭ de fantastă, cacĭ îi lipséu mijlócele de esecutare. Ceea ce înainte de douĕ decenii era o imposibilitate, astăḑĭ s'a efectuatŭ fără sgomotŭ, dela sine, cu ușurință.. Nu au trecutŭ mulțĭ anĭ de când impulsiunea a fostŭ dată și suntemŭ adunațĭ în acestŭ momentŭ ca sĕ dămŭ autoritățilorŭ acestei cetățĭ unŭ monumentŭ, care va rĕmânea pentru totdéuna o podóbă a ei, dér totŭ odată unŭ gagiu, că pe clasiculŭ pămêntŭ pe care ne aflămŭ, aerulŭ s'a reînoitŭ și urmașii vechelorŭ legiunĭ ai Romei au reluatŭ stăpânirea și paza acestorŭ locurĭ.

De aceea serbarea de astăḑĭ e însemnată, și nu e numai serbarea Constanței, ci serbarea întregului regatŭ românescŭ, o serbare a renascerei nóstre și unŭ semnŭ vĕditŭ alŭ ei.

Cum a isbucnitŭ însĕ în scurtulŭ timpŭ de douĕ decenii acéstă putere vitală, care domnesce astăḑĭ în tóte ramurile activității poporului nostru? Cum amŭ ajunsŭ a avé deodată consciință de acéstă vitalitate? Causele suntŭ ușorŭ de aflatŭ. Ele suntŭ pré lucitóre, pré temeinice și pré puternice, ca sĕ nu le simțim fiăcare din noi.

Mai 'nainte de tóte am rĕmasŭ nedeslipițĭ de originea nóstră, care a viatŭ în limba nóstră, în cultura nóstră. Orĭ câte neamurĭ au trecutŭ peste capetele nóstre, apăsându-ne și muncindu-ne până la mórte, Românii nu s'au mestecatŭ cu ele și au eșitŭ totdéuna din tóte încercările cu douĕ vechĭ ḑicĕtóre pe buze: „Românulŭ nu piere“ și »Apa trece petrile rĕmână«.

Au trecutŭ multe și multe popóre barbare peste noi, cu o repeḑiciune și cu o furiă atâtŭ de mare, în câtŭ chiarŭ numele și înrudirile unora vorŭ rĕmâné în vecĭ încurcate; au trecutŭ aceste popóre peste pămêntulŭ nostru ca valurile fióróse ale unui rîu înfuriatŭ, făcêndŭ multă stricăciune pămentului și inimilorŭ românescĭ; dér apele au trecutŭ și stâncele au rĕmasŭ în picióre rĕsunândŭ după fiă-care opinteală, din munțĭ, din văi și din câmpii, mai tare și mai puternicŭ cuvintele: „Românulŭ nu piere.“

A doua causă, care a împedecatŭ sĕ fimŭ nimicițĭ, a fostŭ că ne-am ținutŭ în legămêntŭ necurmatŭ cu desvoltarea lumei culte, cu desvoltarea lumei occidentale. Prin originea nóstră, amŭ înțelesŭ totdéuna și am priceputŭ mersulŭ ei, și de câte orĭ amŭ ajunsŭ dinaintea unui pragŭ hotărîtorŭ, ne-am opintitŭ și l'am trecutŭ. Acésta s'a doveditŭ în modŭ neîndoiosŭ.

Când, după seculĭ de rĕsboie marĭ și lupte sângerânde, raḑele libertăței veniră din nou sĕ încălḑéscă omenirea, Românii au înțelesŭ îndată de ce era vorba, și ei au priceputŭ că ora redesceptărei lorŭ a sunatŭ. Cu pasŭ repede și energicŭ au pășitŭ ei de atuncĭ înainte, nedândŭ înapoi nicĭ o singură dată, și desvoltându-se pe sineșĭ și dândŭ tuturorŭ popórelorŭ ce-i încunjurau ajutorŭ și impulsiune.

---

scrisŭ într'însa? Escelențe, pe pĕrulŭ meu celŭ albŭ, pe viéța mea întrégă consacrată binelui statului, jurŭ că fiiulŭ când a scrisŭ scrisórea aceea ducelui de Milanŭ nu avea altŭ scopŭ decâtŭ sĕ creeze unŭ delictŭ, pentru ca sĕ-șĭ procure amara mulțumire d'a reintra în scumpa lui Veneția, fiă chiar pentru a-șĭ lăsa capulŭ sub barda călăului. Celŭ puținŭ — ḑicea elŭ — mormêntulŭ i ar fi săpatŭ într'unŭ pămêntŭ venețianŭ.

— Consiliul va aprecia valórea argumentelorŭ d-tale! ḑise podestatulŭ cu ironiă. — Câtŭ pentru acum te jurŭ, Altețĕ, sĕ rĕspunḑĭ numai la întrebarea acésta: Recunoscĭ că scrisórea aceea a fostŭ scrisă de Iacobŭ Foscari și trimisă de dînsulŭ ducelui de Milanŭ?

— Da, este adevĕratŭ! ḑise nenorocitul tată.

— Ei bine, acum apelezŭ la voi, Escelențe, și vĕ rogŭ sĕ judecațĭ, décă destăinuirea pe care v'am făcut'o nu este unŭ motivŭ îndestulătorŭ pentru mine ca se recuzŭ pe Francesco Foscari ca președinte alŭ tribunalului chematŭ se mĕ judece? ḑise podestatulŭ adresându-se către membrii Consiliului.

— Și mĕ lapĕdŭ la minutŭ de funcțiunea acésta! ḑise podestatulŭ sculându-se ca sĕ plece.

Celŭ mai bĕtrânŭ dintre consilierii de față se puse atuncĭ pe fotoliulŭ presidențialŭ și ḑise:

— In numele Senatului venețianŭ, instrucția podestatului Padovei se suspendă momentanŭ. Sentinele, duceți pe vinovatŭ ér în temniță!

(Va urma.)

In ;lŭ treilea rêndŭ, după ordinea faptelorŭ, vine stabilitatea ce a căpătatŭ statulŭ românŭ, şi care a avutŭ de resultatŭ a da mersului naţiunei unŭ rostŭ ce nu'lŭ avea înainte — o voinţă puternică de a cunósce ce-i era de nevoiă — şi o energiă şi mai puternică de a pune în lucrare câte le socotea neapĕrate pentru întărirea şi prosperitatea ei... Astădĭ suntemŭ unŭ statŭ respectatŭ de tótă lumea, fiind-că amŭ sciutŭ sĕ ne facemŭ necesarĭ tuturorŭ prin mersulŭ nostru pacînicŭ şi cumpĕtatŭ, — unŭ statŭ conscientŭ de misiunea sa, fiindcă întregŭ poporulŭ s'a pusŭ fără obosélă pe muncă în tóte direcţiunile.

Pĕtrunşĭ de causele carĭ ne-au ridicatŭ, nu trebue nicĭ o dată sĕ se uite că trebue sĕ rĕmânem nedespărţiţĭ de dênsele. Ele suntŭ talismanulŭ viitorului nostru. Sĕ-lŭ stringemŭ strînsŭ de peptulŭ nostru, ca isbênda în ḑile grele sĕ fiă totdéuna a nóstră, ca în ḑile senine sĕ ne aducemŭ aminte că furtuna curêndŭ póte sosi...

In legămêntulŭ necurmatŭ cu lumea civilisată, în armonia ce vomŭ stabili între dênsa şi noi, sĕ vedemŭ pavăza cea mai puternică, cu ajutorulŭ căreia vomŭ fi la adăpostulŭ orĭ-cărei încercărĭ se va rădica în contră-ne, şi vomŭ străbate tóte dificultăţile ce vomŭ întêmpina.

Limba nóstră însĕ sĕ o iubimŭ mai presusŭ de tóte, căcĭ ea ne va ţinê în vecĭ deşteptĭ, ca sĕ vedemŭ în mijloculŭ întunerecului celui mai mare calea cea mântuitóre, ca sĕ distingemŭ de departe periculŭ, când elŭ se ivesce. Cultura limbei naţionale sĕ fiă în vecĭ obiectulŭ celŭ mai de aprópe alŭ inimei nóstre, şi din causa acésta chiar sĕ nu uitămŭ câtŭ de necesară este cultura limbei române. Décă popóre de altă origine află în ea o sorginte nesecată de înaintare şi de civilisaţiune, cu câtŭ acéstă sorginte trebue sĕ fiă mai bogată şi mai întăritóre pentru noi!?

» Nu este o întêmplare numai că celŭ dintêiu monumentŭ ce ridicămŭ în memoria unuia din strămoşii noştri este ridicatŭ în memoria aceluia, care străluceşte prin originalitatea lui proprie între semenii sĕi.

Sĕ salutămŭ decĭ cu toţii statua marelui nostru poetŭ, ridicată pe străvechiulŭ teritoriu, ce ne-a fostŭ dăruitŭ de fundatorulŭ neamului nostru şi redatŭ de Europa spre paḑa măreţului fluviu alŭ Dunărei.

Sĕ salutămŭ acéstă statuă, care ne reamintesce mărirea străbună şi ne întăresce inimile pe calea cea nouă ce ne este trasă.

Sĕ salutămŭ acéstă statuă cu convincţiune că tăria şi gloria Statului nostru constă în muncă neobosită în tóte ramurile activităţei omenescĭ.

Sĕ salutămŭ acéstă statuă cu versurile, pe carĭ iubitulŭ nostru poetŭ le pune în gura setinelei române:

Eu sĕ perŭ!, eu?... nicĭ-odată!
Vie-o lume încruntată,
Vie valurĭ marĭ de focŭ,
Nicĭ că m'orŭ clinti din locŭ.
Totŭ ce-i verde s'a usca,
Riurile vorŭ seca,
Şi pustiulŭ totŭ mereu
S'a lăţi 'mprejurulŭ meu,
Dér eu vecînicŭ în picióre
Printre valurĭ arḑĕtóre
Voiu lupta, lupta-voiu fórte,
Făr' a fi atinsŭ de mórte.
Căcĭ Românŭ suntŭ în putere
Şi Românu 'n vecĭ nu piere."

.... După aceea a urmatŭ defilarea trupelorŭ, care s'a făcutŭ în cea mai perfectă regulă, atrăgêndŭ deplina mulţămire a şefilorŭ superiorĭ. S'a admiratŭ ţinuta şi aerulŭ marţialŭ alŭ dorobanţilorŭ musulmanĭ, carĭ se distingeau de ceilalţĭ prin fesulŭ lorŭ tradiţionalŭ.

„Epoca" spune că statua este o lucrare artistică în bronzŭ fórte reuşită. Scolptorulŭ italianŭ Ferrari e cunoscutŭ pentru espresia adêncă ce scie sĕ întipărêscă bronsului.

Statua represintă pe Ovidiu în picióre, cu braţulŭ stângŭ ţine tăbliţele, cu celŭ dreptŭ, la bărbiă ţine stiletulŭ. Înfăţişarea gânditóre şi tristă e bine tradusă. Inscripţia de pe piedestalŭ e latinéscă şi e cam astfelŭ:

Trecătorule, care vei fi iubitŭ, nu pregeta sĕ ḑicĭ: odihnéscă-se ósele poetului Nasone, care a cântatŭ iubirile drăgăstóse şi a peritŭ prin talentulŭ sĕu!

Dare de sémă,

asupra contribuirilorŭ incurse în favorulŭ scólei românescĭ gr. cat. din Lăpuşulŭ ungurescŭ.*)

Au mai incursŭ:

Pe lista Nr. 12, prin colecta d-lui Eliseu Barbosŭ, învĕţătorŭ în Borşia: Scóla gr. cat. din Borşia 90 cr., Alesandru Lemeni, protopopŭ 50 cr., Ioanŭ Boroşiu propr. 20 cr., Alecsa Sotelecanu 5 cr., Maierŭ Flore 5 cr., Ioanŭ Boroşŭ 10 cr., Simionŭ Tamaşŭ 5 cr., Mitru Iurgea 10 cr., Grigore Boroşŭ 10 cr., Petru Cotêrla 10 cr., Eliseu Barbosŭ 30 cr. Subtragêndu-se pentru portŭ 10 cr, rĕmâne suma 2 fl. 35 cr.

Lista Nr. 35, prin d-lŭ Vasiliu Raţŭ din Peteritea: Comuna Peteritea 1 fl., Vasiliu Raţŭ 1 fl. — Suma 2 florinĭ.

Lista Nr. 53, din Strîmbulŭ: Biserica gr cat. din Strîmbulŭ 5 fl., Gavrilŭ Sleamu, not. cerc. 50 cr., Arsinte Ciceu 50 cr,, Zobŭ George 10 cr., Augustinŭ Budu 50 cr., Ioanŭ Sighişioreanu 30 cr., Mitrofanŭ Georgiu 20 cr., Erofteiu Georgiu 50 cr., Dumitru Georgiu 30 cr., Auster Iosef 50 cr., Petru Georgiu 50 cr., Ananie Georgiu 50 cr., Simonŭ Leeb 30 cr., Abrahamŭ Isac 10 cr., Filipŭ Tecariu 20 cr., Nechita Georgiu 30 cr., Erina Georgiu dela mănăstire 1 fl. — Suma 11 fl. 30 cr.

(Va urma.)

*) A se vedé „Gazeta Transilvaniei" Nr. 171, 172 şi 173 din 1887.

SCIRĬ TELEGRAFICE.

(Serv. part. a »Gaz. Trans.«)

NEUTRA, 5 Septemvre. — Regele a sositŭ aci şi a fostŭ strălucitŭ primitŭ. La omagiele deputaţiunei comitatului respunse regele: Sunt convinsŭ, că poporaţiunea Ungariei de susŭ, fără deosebire de credinţă şi naţionalitate, stă pe acelaşŭ nivelŭ şi în simţĕmintele patriotice cu ceilalţĭ locuitorĭ şi că nedespărţiţĭ unii de alţii vorŭ păstra şi mai departe ca şi până acum simţĕmintele de fidelitate omagială şi de iubire de patriă. Către clerŭ a accentuatŭ Maiestatea Sa, că nu se îndoesce, cum că elŭ, clerulŭ, va instrui şi va nutri cu zelŭ în peptulŭ credincioşilorŭ concordia frăţéscă.

DIVERSE.

Muşcăturile de şerpĭ. — Se întêmplă adeseorĭ în timpulŭ căldurei vereĭ, ca ómenii şi animalele sĕ fiă muşcate de vr'o reptilă veninósă. Când s'ar ivi asemenea nenorocire trebue îndată sĕ se lege (de se póte) fórte strînsŭ d'asupra locului muşcatŭ, sĕ se sugă rana, décă n'ai în gură cea mai mică sgărietură, sĕu sĕ se aplice o ventusă de 1/2 césŭ cu unŭ paharŭ, din care vei scóte aerulŭ ardêndŭ înăuntru hârtiă séu paie. Apoi se arde rana cu potasă caustică séu chiar cu unŭ fierŭ roşu, mai alesŭ décă muşcătura e de năpârcă (viperă). In locŭ d'a se arde cu unŭ fierŭ roşu, se póte arde mai bine, lăsândŭ sĕ cadă pe rană o picătură de céră roşiă, aprinsă, care vindecă şi prin cauterisare, şi prin oprirea aerului d'a pĕtrunde în rană. („Gaz. Sât.")

Necrologŭ. — Capitululŭ Metropolitanŭ gr. cat. de Alba-Iulia şi Făgăraşŭ cu adêncă întristare anunţă adormirea în Domnulŭ a iubitului confrate

Reverendissimului Domnŭ

TIMOTEU CIPARIU,

Prepositŭ şi Canonicŭ alŭ Bisericei Catedrale metropolitane din Blaşiu, Decanŭ Catedralŭ, Vicarŭ generalŭ archiepiscopescŭ, Preşedinte alŭ Tribunalului matrimonialŭ de a II-a instanţă pentru Diecesele sufragane, Preşedinte şi membru fundatorŭ alŭ Associaţiunei transilvane pentru literatura şi cultura poporului românŭ, membru alŭ Academiei române, membru ordinarŭ alŭ Societăţei germane-orientale, şi asesor alŭ Sântului Scaunŭ metropolitan,

urmată după morbŭ scurtŭ, aḑĭ diminéţă la 4 óre, în anulŭ 83 alŭ etăţii şi 60 alŭ preoţiei sale.

Osămintele adormitului se vorŭ înmormênta în 5 Septemvre st. n. la 3 óre după amédŭ.

Blaşiu, 3 Septemvre 1887.

Fiă-i ţĕrîna uşóră şi memoria binecuvêntată!

Editorŭ: Iacobŭ Mureşianu.
Redactorŭ responsabilŭ: Dr. Aurel Mureşianu

Cursulŭ la bursa de Viena

din 2 Septemvre st. n. 1887.

Rentă de aurŭ 5%	100 85	Bonurĭ croato-slavone	104 75
Rentă de hârtiă 5%	87.45	Despăgubire p. dijma de vinŭ ung.	100.—
Imprumutulŭ căilorŭ ferate ungare	150.50	Imprumutulŭ cu premiu ung.	12 210
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ung. (1-ma emisiune)	98 10	Losurile pentru regularea Tisei şi Segedinului	124 75
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ung. (2-a emisiune)	126	Renta de hârtiă austriacă	81 30
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ung. (3-a emisiune)	115 25	Renta de arg. austr.	82 65
Bonurĭ rurale ungare	105.—	Renta de aurŭ austr.	112 80
Bonurĭ cu cl. de sortare	104.50	Losurile din 1860	136 30
Bonurĭ rurale Banat-Timişŭ	104 70	Acţiunile băncel austro-ungare	884 —
Bonurĭ cu cl. de sortare	104.75	Act. băncel de creditŭ ung.	287.—
Bonurĭ rurale transilvane	104 70	Act. băncel de creditŭ austr.	283.20
		Argintulŭ —.— Galbinĭ împărătescĭ	5.91
		Napoleon-d'orĭ	9.95
		Mărcĭ 100 împ. germ.	61 50
		Londra 10 Livres sterlinge	125.60

Bursa de Bucuresci.

Cota oficială dela 19 Augustŭ st. v. 1887.

	Cump.	vênd.
Renta română (5%)	91 1/2	92 1/2
Renta rom. amort. (5%)	95 1/4	95 3/4
» convert. (6%)	89 3/4	90 1/4
Impr. oraş. Buc. (20 fr.)	35—	36—
Credit fonc. rural (7%)	104 3/4	105 1/2
» „ „ (5%)	89 1/2	90 1/4
» » urban (7%)	103 1/4	103 3/4
» » » (6%)	94—	95—
» » » (5%)	87—	87 1/2
Banca naţională a României 500 Lei	——	——
Ac. de asig. Dacia-Rom.	——	——
« » » Naţională	——	——
Aurŭ contra bilete de bancă	14.—	14. 1/4
Bancnote austriace contra aurŭ	2.01	2.02

Cursulu pieţel Braşovŭ

din 3 Septemvre st. n. 1887.

Bancnote românescĭ	Cump.	8.65	Vênd.	8.67
Argint românesc	»	8.60	»	8.65
Napoleon-d'orĭ	»	9.95	»	10—
Lire turcescĭ	»	11.23	»	11.27
Imperialĭ	»	10.22	»	10.26
Galbenĭ	»	5 86	»	5.90
Scrisurile fonc. »Albina« 6%	»	101.—	»	102.—
„ » „ 5%	„	98.—	»	99.—
Ruble Rusescĭ	»	109.—	»	110.—
Discontulŭ	»	7—10% pe anŭ.		

Avisŭ d-lorŭ abonaţĭ!

Rugămŭ pe d-nii abonaţĭ ca la reînoirea prenumeraţiunei sĕ binevoiască a scrie pe cuponulŭ mandatului postalŭ şi numerii de pe fâşia sub care au primitŭ ḑiarulŭ nostru până acuma.

Domnii ce se abonéză din nou sĕ binevoiască a scrie adresa lămuritŭ şi sĕ arate şi posta ultimă. *ADMINISTR. „GAZ. TRANS"*

Sosirea şi plecarea trenurilorŭ şi postelorŭ în Braşovŭ.

I. Plecarea trenurilorŭ:

1. Dela Braşovŭ la Peşta:

Trenulŭ de persóne Nr. 307: 7 óre 20 de minute séra.
Trenulŭ mixtŭ Nr. 315: 4 óre 01 minută diminéţa.

2. Dela Braşovŭ la Bucuresci:

Trenulŭ acceleratŭ Nr. 302: 5 óre 37 minute diminéţa.
Trenulŭ mixtŭ Nr. 318: 1 óră 55 minute după amédĭ.

II. Sosirea trenurilorŭ:

1. Dela Peşta la Braşovŭ:

Trenulŭ de persóne Nr. 308: 9 óre 46 minute înainte de amédĭ.
Trenulŭ mixtŭ Nr. 316: 9 óre 52 minute séra.

2. Dela Bucuresci la Braşovŭ:

Trenulŭ acceleratŭ Nr. 301: 10 óre 12 minute séra.
Trenulŭ mixtŭ Nr. 317: 2 óre 32 minute după amédĭ.

A. Plecarea postelorŭ:

a) Dela Braşovŭ la *Rĕşnovŭ-Zĕrnescĭ-Branŭ*: 12 óre 30 min. după amédĭ
b) „ „ „ *Zizinŭ*: 4 óre după amédĭ.
c) „ „ în *Sĕcuime* (S. Georgĭ): 1 óră 30 minute nóptea.
d) „ „ la *Făgăraşŭ*: 4 óre diminéţa.
e) „ „ la *Săcele*: 4 óre diminéţa.

B. Sosirea postelorŭ:

a) Dela *Rĕşnovŭ-Zĕrnescĭ-Branŭ* la Braşovŭ: 10 óre înainte de amédĭ.
b) „ *Zizinŭ* la Braşovŭ: 9 óre a. m.
c) Din *Sĕcuime* la Braşovŭ: 6 óre séra.
d) „ *Făgăraşŭ* la Braşovŭ: 2 óre diminéţa.
e) „ *Săcele* la Braşovŭ: 6 óre 30 minute séra.

Tipografia ALEXI, Braşovŭ.